

Testvérek

Irta BRINDZA KÁROLY

Igazi áprilisi nap volt. A hideg ^{katonák között} északnyugati szél dühösen hajszolta az eső-terhes tavaszi felhőket. A sebesen elhúzó felhők mögül néha előbukkant a nap és néhány pillanatra bearanyozta a várost és a város mellett tovahömpölygő hatalmas folyó kékesen csillogó vizét. Ilyenkor a báni palota gigantikus épületének márványfalai szinte vakítottak. És mintha mosolyogtak volna a széles bulvár másik oldalán emelt palotasorok is. A felhők azonban újra megrohanták a napot és ólomszürke testükkal elfődték előle a várost.

Német Antal ott állt a városi park sarkán, szemben a munkásotthonnal, amelyet néhány hónappal ezelőtt ragadtak el Cvetkovics parancsára a város munkásaitól. Elszoruló szívvel nézte a híd felé menelő katonákat.

Minden katonát külön szemügyre vett, mintha keresne közöttük valakit. A katonák közül egyik-másik barátságosan intett feléje, mintha régi ismerősét üdvözlőné.

— Na, drúzse, nem jössz velünk? Arra mifelénk melegebb van!

Az egyik idősebb katona még meg is állott néhány pillanatra. Felünt neki a furcsa tekintetű szőke fiatalember, aki zsebredugott kezekkel állt az utcasarkon és úgy nézte az út közepén elvonuló katonákat, mintha meg akarná számlálni őket. Az őszülő baka meglódította hátán a kragujeváci puskát, hátranyomta bozontos fején a sajkacsát és évődő hangon odakiáltott.

— Hej, drúzse... mért vágsz olyan fancsali képet? Tán elhagyott a szeretőd?

Antal azonban nem volt tréfálkozó kedvében. Lelkére nagyon ráült ez a néhány nap. Már egy hete, hogy háborúban áll az ország... Mindenfélől rossz hírek jönnek. Belgrádot összebombázták, Nis elesett, Horvátországban árulás útján hatalomra kerültek az usztasák, a hadsereg mindenünnen visszavonul... Itt sem lát mást már napok óta az ember, csak a híd felé menetelő katonákat... Hát valóban lehetséges, hogy néhány nap alatt legázolják ezt az országot is? — Ilyen gondolatok kavargottak az agyában. A katona élcelődésére is csak fanyar mosollyal felelt. Ez azonban beszédes kedvében volt.

— Adj már tüzet, testvér — kapart elő egy cigarettacsonkot a köpenye zsebéből.

— Talán keresel valakit közöttünk, ismerőst, jóbarátot? Megmondhatom neked, mi vagyunk az utolsó egység. Tisztjeink már régen el-tűntek, mint a kámfor, csak ezt az őrmestert hagyták velünk, szegényt.

Szabadon lévő karjával a menet oldalán baktató hatalmas szál csil-lagos vállú katonára mutatott. Az őrmester meg-megállt és odakiáltott az elmaradozók felé.

— Gyerünk, gyerünk fiúk! Ne maradozzatok el, az ellenség minden pillanatban ideérhet... Majd a túlsó parton méltó fogadtatást rendezünk neki...

Mély, basszus hangja biztatóan és barátságosan csengett. Szelíd, sötét szeméből azonban bágyadt szomorúság áradt. Talán a tiszttek gyáva megfutamodása, vagy a visszavonulási parancs okozta? Ki tudná megmondani. Egy azonban bizonyos. Mióta a Szabadka-környéki állá-sokból visszaparancsolták a századot, egyre gyakrabban és egyre dü-hösebben hajtogatta:

— Veszett kutyák, disznó gazemberek!... Elárultak bennünket...

Az öreg katona közelebb lépett a járdához.

— Hej, ha minden feljebbvalónk ilyen lett volna!... Tűzbe men-nénk érte, úgy szeretjük. De meg is érdemli!

Antal most kijött egészen az út szélére. A katona odalépett hoz-zája, szeméből meleg barátság sugárzott. Biztatóan a vállára csapott.

— No, rode moj, miért vagy úgy elkecserevedve? Tán azt hiszed, hogy mindennek vége?... Tévedés barátom!... Igaz, most elmegyünk. Magunkra hagytak bennünket a tiszttek. De nemcsak ez a baj. Se mu-nició, se parancs... Mindent fejtellenül csinálunk. Két hete már, hogy lödörgünk egyik faluból a másikba. Eleinte még parancsra ment a móka, most még az sincs, aki parancsoljon... Ha ez az őrmester nem volna, hát az ördög tudja, mi lenne velünk. A kapitány úr még Topolyán fel-ült egy rekvirált motorbiciklire és usgye, elhajtott... Már mozgott a masina alatta, amikor odakiáltotta az őrmesternek:

— Őrmester! Nagy tisztesség érte a századunkat! A szabadka: gya-logezred utóvédje lettünk. Itt a falu alatt várja be, míg az utolsó zászlóalj is elvonul, aztán indulhatnak. Én előre megyek Noviszádra, szállást csí-nálni. Ezzel elvitte az ördög. Hej de utálatos féreg volt — köpött egy nagyot az öszülő vitéz.

— Mikor odaértünk kerestük mindentelé, hát se híre, se hamva. Megpucolt a gyalázatos. De egyéb katonaságot sem jigen találtunk itt már... Most még mink is elmegyünk, magára hagyjuk a várost.

Bizalmasan odahajolt Antal füléhez, bozontos bajuszával majd ki-szúrta a szemét.

— Druzse, hanem jó lesz, ha te is arrább hurcolkodsز innen, mert ahogy átérünk, felrobbantják a hidat! Ezt az előbb mondta az őrmester-nek egy utászhadnagy, aki tán már odaát is van.

Antal most hirtelen felocsúdott. Megragadta a katona karját és me-rően a szemébe nézve rekedten kiáltotta:

— Mit beszélsz? A hidat...

— Igen, úgy mondta a hadnagy. Felrobbanják a hidat, hogy megállítsuk a fasisztákat. Majd Szrémben, vagy tán éppen nálunk, Szerbiában kezdődik az igazi tánc...

A század közben továbbhaladt. Az őrmester, észrevéve a fiatal emberrel beszélgető katonát, bosszúsan intett feléje:

— Hej Dimitrije, ne maradozz le! Az ördögbe is, még majd miattad egérfogóba kerülünk!

— Megyek már — indult a katona, miközben újra megigazította puskáját és a vállán keresztülvetett gyapjúpokrócot. Alig lépett azonban néhányat, újra megfordult.

— Fel a fejjel testvér — kiáltotta vidáman, de remegő szájaszéle elérülta felindulását. — Visszajövünk mi hamarosan! Nem tesszük le ám a puskát, csak pihentetjük, míg az orosz is el nem kezd! Az őrmester mondta, tehát ez szent, mert ő sohasem hazudik! No, viszontlátásra, drúzse...

Antal ajkán szinte önkéntelenül buggyant ki a halk köszöntés:

— Viszontlátásra, testvér...

A katonák már eltűntek a hídon, de Antal még mindig ott állt az út szélén. Az áprilisi szél végigsivított a bulváron, az aszfaltról felkapott néhány eldobott papírost és eszeveszetten kergette a folyó felé. Antal egyik kezével gépiesen felhajtotta kabátja gallérját, másik kezével pedig letörölt szemesarkából egy akaratlanul kibuggyant könnycseppet... Megfordult és elindult az egyik mellékutca felé.

Néhány perc múlva irtózatos robbanás rázta meg a várost. A környező házak ablakai ezer darabra törve csörömpöltek szét az utca kövezetén. A gyönyörű, nagy gyalog-híd alól kidőltek a pillérek. A szétrobbantott híd ketté vált és belezuhant a folyóba...

A nekizúduló víztömeg bőszen szaggatta, feszegette a csatokban lógó vastraverzeket...

*

A sötét, fülledt levegőjű pincében öt ember alakját világította meg a ládán pislogó mécses. Antal egy felborított fateknőn ült. Gyurka, a bátyja, a pince lépcsőjén kuporgott. Kelemen a nyirkos falnak támaszkodva állt, ketten meg valami farakáson ültek.

Fojtott hangon vitatkoztak.

Most éppen Német Antal fiatal szabómunkásé volt a szó. Ahogy beszélt, borzas, szőke haja dacosan táncolt homlokán. Előrehajló felső testének árnyéka, mint valami óriási denevér, imbolygott a pince falán. A többiek figyelmesen hallgatták szaggatott beszédét.

— Kelemen azt mondja, még nincs itt az idő. Hagyjuk az írógépet és a puskát ott ahol van... hogy nálunk még nem jött el az ellenállás ideje... a nép fel sem figyel arra, ami körülötte történik... hogy egyelőre szolgáljuk csak nyugodtan a fasisztákat, hogy lassan...

Kelemen idegesen kapta fel a fejét.

— Azt nem mondom, ne rágalmazz Antal...

— Hát mi mást jelent az, hogy maradjunk nyugodtan és dolgozzunk nekik?

— Várnunk kell még! Én azt mondtam!

— Mire várjunk, Kelemen? A Dunán és a Száván túl már ropognak a fegyverek. Az egész ország népe harcban áll, mi meg itt ülünk és...

— Ott más a helyzet! Itt nincsenek hegyek, erdők...

— És bátor forradalmi vezetők! — vágott Kelemen szavába Német Gyurka, a lakás tulajdonosa.

— Talán lövessem magam agyon, mint a kutyát, a te kedvedért? Ezt nevezitek ti bátorságnak?

— Nem arról van szó, Kelemen. Kár úgy fellátnod. Az igazi forradalmár nem kérkedik bátorságával és nem pazarolja okatlanul életét. Az életet szeretni kell és az igazi forradalmár szereti is. Annyira szereti, hogy ha kell, meg is tud halni érte! Mi így tanultuk és így is érezzük.

— Üres szavak...

Gyurka suttogó hangja egyre élesebbé vált:

— Tégy, amit akarsz, Kelemen. Mi nem kényszerítettünk közénk. Tény azonban, hogy nem helyes, amit mondasz. Azt mondd, hogy nincs itt az ideje a harcnak, a nép éretlen még, hogy maradjon mindenki a helyén...

— És ne dolgozzon teljes gőzzel. Én a közellátási hivatalban dolgozom és igyekszem nem húzni a szekeret — vágott közbe izgatottan Kelemen.

Gyurka azonban nyugodt hangon folytatta:

— Mindegy, testvér, húzod vagy nem húzod; benne vagy a fogatban. Észre sem veszed, a többiek sodornak magukkal. Ebből a helyzetből csak egyetlen kiút van — a harc. Ránk vár a feladat, hogy felvilágosítsuk az embereket, milyen végzetes következménnyel járhat a fasiszták támogatása!

— Ezt máris sokan látják, Gyurka — vetette közbe Sztevé, a nádalyi szabómunkás, aki Gyurkával és Antallal egy műhelyben dolgozott. — Sokan, akik eddig nem ismerték, már az első napokban megutálták őket. Különösen a kakastollasokat. Láttam az egyik csendőrszakasz bevonulását. Ott állok a városháza sarkán, amikor egy öreg magyar paraszt tart felém. Egyenesen a templomból jött és odaállt mellém. Meghatottan nézte a Futaki utca felől masírozó csendőröket. A gyönyörűségtől majd a nyála is kicsordult. Remegő hangon szólt a csendőrök felé:

— Istenem, milyen szépek... drága gyerekeim, csak hogy megjöttetek!

A csendőrszakasz őrmestere nyilván nem lehetett elragadtatva az öregtől, mert hegyesre kifent bajusza alól odaszólt:

— Mars innen, vén disznó! Majd elmegy az étvágyad tőlünk, csak kerülj a kezeink közé! Csetnik fajzat!

— Mondanom se kell, hogy az öregnek torkán akadt a szó. Zavartan makogott valamit. A csendőr azonban nem lágyult el. Egyet sercintett az öreg felé, mire az gyorsan eliszkolt a mozi melletti átjárón.

— Ez csak magányos eset — dünnyögte dacosan Kelemen. — A nagytömeg semmit sem tud az egészről.

— Nem-e? — vetette közbe Antal. — Hát mit gondolt, talán bekötött szemmel járnak az emberek? A bevonulás napján többszáz ártatlan embert lőttek agyon, mint a veszett kutyát! Ott heverték a kiszácsi utcában, a Futaki úton, meg szerte a városban. Férfiak és asszonyok, öregek és gyerekek... Nem válogatták az embereket, csupán arra törekedtek, hogy minél többet a másvilágra küldjenek. Mindenki tudja, hogy provokáció nem volt... Így akarták elvenni a nép kedvét az esetleges ellenállástól. De elvtársam, nem szabad elfelejteni, hogy az erőszak kétélű fegyver, amelyet ha a kisebbség rá akár kényszeríteni a többségre, könnyen visszafelé sülhet el... és itt mi vagyunk a többség!

— Tizen-húszan a százak és ezrek ellen! Tele van a város katonával, csendőrrel. Az egész Bácska egy nagy katonai tábor.

— Látod, éppen ez az, Kelemen — kapott a szón Antal — ha az ellenség erősnek érezné magát, akkor nem tartana itt annyi fegyverest. De tudják, hogy ez a nép idegenkedik tőlük, betolakodóknak tartja őket. Érzik, hogy nem megy simán semmi. A „diadalmenet” könnyen gyászmenetté változhat. Odaát már ropognak a felkelés fegyverei! Ott nem hagyják kifosztani az országot, ütik a rablókat...

— Ott más a helyzet.

— Miért más, Kelemen?

— Más a nép.

— A nép mindenütt kész a harcra, ha vannak, akik vezetik.

— Nekik könnyű. Ott van a pártvezetőség! Mi el vagyunk vágva tőlük. Elszigetelten nem tehetünk semmit.

— Ez nem áll, elvtárs. Mi nem vagyunk egyedül és nem vagyunk elvágva szerbiai elvtársainktól. Összeköt bennünket a közös cél, az eszme, a Párt!

— És mit tud a munkás, különösen a magyar munkás, a magyar paraszt az eszméről és a pártról?

Antal felemelkedett a teknőről. Bosszúsan nézett Kelemenre. Valami gorombaságot szeretett volna mondani, de legyűrte indulatát. Amikor megszólalt, szavai szinte ünnepélyesen hangzottak a gyengén megvilágított, dohosszagú pincében.

— A nép mindenütt annyira ismeri és olyan mértékben követi a Pártot, amennyit a párttagok tesznek a nép érdekében. És az eszmét is elfogadja, ha annak célkitűzései összhangban állnak törekvéseivel. Nincs mit teketóriáznunk! Nemcsak mi harcolunk! Az egész világon folyik már a nagy háború Hitler ellen!

Antal megállt néhány lélegzetvételnyi időre. Majd, mint aki attól tart, hogy szavait illetéktelen fülek is meghallhatják, az ajtóhoz lépett. Csendben kinyitotta és kikémlelt az udvarra. Az udvaron azonban minden csendes volt, csak a kapu mellett álldogált egy női alak. Mária volt, Gyurka felesége, akit őrségre állítottak, hogy meg ne zavarja őket valaki. Mária, ahogy kinyílt a pinceajtó odalépett és suttogva újságot:

— Semmi baj! Az előbb erre ment egy katonai járőr, de még csak fel se néztek az út közepéről.

Az ajtó ismét becsukódott. Antal folytatta.

— Ha mi itt Bácskában fegyverre kelünk, harcunk szerves része lesz ennek a nagy háborúnak. A felrobbantott hidak, a felgyújtott gabona, az elpusztított gyárak az ellenséget gyöngítik. Mi pedig erősödünk. A felrobbantott hidak nem választanak el, hanem összekötnek bennünket.

— Állj, Antal — szakította félbe Gyurka. — Azt hiszem, a többiek nézetét is kifejezem, ha azt mondom, hogy nincs szükség az ilyen hozszadalmas szónoklatra. Csak az időt pazaroljuk. Egyezem azzal, hogy a politikai munka rendkívül fontos a nép között, de a magunk közötti papolással mitsem érünk, ha puskáink hallgatnak. A német közben elcipeli országunkból a gabonát és egyéb javainkat. A munkás majd megérti, ha felrobbantjuk a gyárat, hogy ezzel a fasisztákat akarjuk gyengíteni. Ha felgyújtjuk a gabonát a paraszt is meggondolja majd, érdemes-e a németeknek és Horthyéknak termelni. A magyaroknál talán kissé nehezebben megy a dolog, mert soknak a fejébe szállt a nemzeti gőg. Rajtunk múlik azonban, hogy a magyar paraszt is megtudja, a mi harcunk nemcsak a magyar urak ellen, hanem a régi rendszer ellen folyik. Mi a népek testvériségéért küzdünk — fejezte be Gyurka. De még mielőtt valaki szólt volna, mosolyogva folytatta:

— Lám, az előbb leintettem Antalt, hogy ne szónokoljon. Most meg magam is beleestem a papolásba... Na, de valóban nincs mit várakozni. Az utasítás, a tennivaló világos. Azonnal akcióba kell fogunk!

— Rendben van, fejezzük be, én elfogadom Gyurka véleményét a papolásról is, meg a tennivalóról is. Elsőnek jelentkezem akcióra, Kelemen pedig döntsön, vagy velünk tart, vagy...

— Igen, igen — helyeselték a többiek — nincs mire várnunk:...

Most Gyurka fordult Kelemenhez. Ez azonban lehajította fejét és kerülte a feléje irányuló tekinteteket.

— No, Kelemen! Mit határozta? Velünk tartasz?

Kelemen fel se emelte fejét. Amikor végre megszóla't, nagyon bizonytalan hangon, szinte csak önmagának suttogta:

— Veletek tartok-e? Hm... hát mit tegyek, persze, hogy megyek...

*

Másnap délután, amikor megszólaltak a gyárak sztrájkjai, Antal halk hangon odaszólt a szabó-asztal végénél dolgozó társához:

— Sztévó, itt az ideje. Mehetünk.

Sztévó felemelte fejét és a világ legtermészetesebb hangján mondta:

— Tehát ma délután ötkor!

— Igen, ötkor.

Antal lerúgta munkanadrágját, gyorsan felöltözött és iparkodott hazafelé. Odahaza azonnal a pincébe sietett és néhány perc múlva tömött zsebekkel jött fel a lépcsőn.

Gyurka a konyhaajtóból figyelte.

— Megtaláltad?

— Meg, minden rendben van.

A két testvér egymásra nézett. Gyurka elfordította tekintetét, oda-
lépett öccséhez, átölelte és krárogva mondta:

— Anti, öcsém, vigyázz magadra...

Hangja elakadt. Szeméből lassan kibuggyant néhány kövér könny-
csepp és az orra tövénél lefutott a szájába. Ahogy megérezte a könny
sós ízét, elröstelte magát. Nagy tenyerével letörölte a könnyeket, el-
engedte öccsét. Most már nem krárogott. Hangja határozottan csengett.

— Vigyázz, ne remegjen a kezed! És ha kell, az utolsó pillanatig
védd magad!

Antal kiszabadulva bátyja öleléséből, titkon maga is letörölt egy
akarata ellenére kibuggyant könnycseppet. Kezetnyujtott.

— Nyugodt lehetsz, nem adom olcsón az életem. Feladatomat pe-
dig elvégzem!

Mégegyszer megtapogatta zsebeit és kilépett a kiskapun.

*

Antal elsőnek ért a megbeszélt helyre. Veternik és Piros között,
egy nagy tábla dúsnövényzetű kendervetés melletti kukoricásban be-
szélték meg a találkát.

Délután öt óra. A forró júliusi nap heve már kezdett alábbhagyni.
A kukorica levele és a föld azonban még mindig nagyon meleg. An-
tálnak úgy tűnt, mintha a határban szokatlan csend uralkodna. Minden
neszt meghallott. Igen jó hangulatban volt. Még el is füttyentette ma-
gát, amint észrevette a tarlón az egyik kukoricásból a másikba átfutó
fülest.

A füttyre valaki, egészen közelről, halk választ adott. Antal azon-
nal a zsebéhez kapott és hirtelen a hang irányába fordult. Éles szeme
rögtön észrevett egy guggoló alakot a kukoricásban burjánzó nagy
töklevelek mögött. Közelebb lépett, mire egy hatalmas szál fűtálember
emeelkedett fel.

— Te vagy az Sztévó? — fordult mosolyogva a jövevény felé.

— Én vagyok. De mi az, te még ráérsz nyulakat zavarászni? Köz-
ben az ellenség hátulról elintézhetne!

— Na, itt szeretnék találkozni az ellenség urakkal — nevetett An-
tal, miközben jelentőségteljesen megemelte kabátja kitömött zsebeit.

— Nono, még lehet benne módunk...

— Csak legyen szerencsém, tudom Istenem, megkeserüli az illető
még az anyatejet is, amit gyermekkorában szopott!

— De hangosak vagytok, hejl — toppant mögéjük Szimin, a volt
repülőőrmeester.

— A többieket nem láttad jönni?

— De igen, egyet láttam, Zsika ott van a kukoricas végén. Én
állítottam oda őnek. Majd ő a dűlőúton jön velünk párhuzamosan,
hogy meg ne lepjen bennünket valaki. Ha ti is jönnek tartjátok?

Antal meleg tekintetét a volt állisztre emelte.

— Rendben van, öreg Szimin. Látszik, hogy te vérbeli katona vagy! Érted a stratégiát.

— De hol van Kelemen ilyen sokáig? Már ötóra tíz és még mindig nem mutatkozik. Mindég ilyen fegyelmezetlen volt!

Kelemen késése valamennyiük arcára aggodalmat rajzolt. Sztévó törte meg a beállott csendet.

— Nem tudom, elvtársak, de képtelen vagyok megszabadulni attól a gondolattól, hogy Kelemen nem a mi emberünk többé... Az a tegnapi beszélgetés!... Az az érzésem, hogy ennek a főkefűnek elvette az eszét a városi közellátáson kapott hivatal. Nekem úgy tűnik, hogy ő már nemcsak „benne van a fogatban”, mint ahogy Gyurka mondta tegnap, hanem teljes erővel húzza is a mögéje fogott szekeref.

Mind a hárman meglepetten néztek a beszélőre. Sztévó folytatta:

— A szomszédasszonyom, a Veiszman kárpitos felesége nagyon panaszkodik rá. Azt beszéli, hogy Kelemen a szó szoros értelmében kidobta, amikor az orvosi igazolványra élelmiszer-jegyét kért.

— Már én is hallottam rá hasonlót — vetette közbe Szimin.

— De nemcsak ez — folytatta Sztévó. — Most, amikor a Futaki úton jöttem, láttam, amint tiszta új ruhájában felszállt a belvárosi villamosra. Nem így szoktak akcióba menni!

Antal elkomolyodva meredt maga elé. A többiek is hallgattak. Végül is Antal törte meg a csendet.

— Mindegy, elvtársak. Lehet, hogy Kelemen eltávolodott tőlünk. Talán még arra is képes... hm... ki tudhatja? — mondotta egy pillanatra elgondolkodva, de arcáról egy-kettőre eltűnt a gondterhes kifejezés. Helyét acélos elhatározás váltotta fel. Bosszúsan mondta:

— Elvtársak, mi akcióra jöttünk ki a határba, nem pedig a gyávákat... — egy pillanatra újra ború ereszkedett a homlokára — mondjuk ki na: nem árulókat siratni! Ha elvégeztük feladatunkat, majd számolunk vele.

— Így van rendjén — helyeselték valamennyien.

— Most pedig munkára fel!

A kis csapat széjjeloszlott a kukoricásban és elindult abba az irányba, amerről a kukoricatáblák felett izeragyogtak az egyik tisztáson összehordott aranysárga fényben úszó búzaasztagok.

Zajtalanul haladtak előre, a cél felé. Amikor a kukoricás szélére értek, egyenként folytatták útjukat a síma tarlón a másik kukoricáig, nehogy feltűnjenek valakinek. Ahogy a nagy „aszlagváros” felé közeledtek, valamennyiök szívét megdobogtatta az izgalom. Az első szabotázs-akció volt ez, nemcsak Noviszád határában, hanem egész Bácskában is.

Ütközben egy tízholdnyi területen búzakeresztekre bukkantak. Antal halk „álljt” vezényelt és összeintette társait. Belsőszéből nagy márék kenderkócba csomagolt kénes gyufát húzott elő és szétosztotta az emberek között.

— Jó mélyen dugjátok bele a kévék középebe. Ennek meg lesz a hatása! Leég a búza és a cséplőgép cakompakkostól.

Ahogy elvégezték dolgukat, folytatták az utat a búzaasztag felé. Amikor elérték azt a kukoricást, amely közvetlenül az asztagok mellett húzódott, Antal felosztotta a terepet. Hogy biztosítsa a munka zavartalanságát, Sztévót és Zsikót elküldte az asztagokon túl elterülő kukoricásba. Szímet kiküldte egészen a dűlőútra azzal, hogy adott pillanatban a visszavonulást fedezze.

Amikor mindenki elfoglalta helyét, Antal munkához látott. Szíve hangosan dobogott, amint kiforgatta zsebeit. Elővett két jugoszláv gyártmányú kézigránátot és egy nagy tekerics gyújtózsínort. Az egyik gránátot és a gyújtózsínort kézbe vette és egy pillanatra lélegzetvisszafojtva figyelt. Szíve a torkában dobogott. A távolból mintha halk motorberregés hallatszott volna...

— Nyilván egy cséplőgép traktora — hesegette el a befészkelődő gyanút.

— Csak nem félek — mormogta halkán maga elé. — Egy forradalmár nem fél... Felgyujtom, fel én, a gyomra istenit a svábnak, nem zabál bácskai fehér cipót! — Halvány mosoly futott el a szájaszélén.

Most úgy érezte, mintha egyszerre irtózatos csend támadt volna körülötte, mintha a szíve dobogása is elállt volna néhány pillanatra. Erősen megmarkolta a kézigránátot meg a zsinórt és lehajolva elindult a kukoricás szélé felé. Alig tett azonban néhány lépést, amikor közvetlenül előtte, hogy szinte az arcát súrolták a szárnyak, felrebbent egy búbos pacsírta.

Antal, mintha husággal vágták volna végig, egész testében megremegett és ha lehet, még erősebben szorította markába a gránátot.

A pacsírta azonban, ügyet sem vetett rá. Szinte függőlegesen emelkedett a magasba és dalolni kezdett. Antal megkönnyebbülten sóhajtott fel és gyönyörködve nézte a felreppenő pacsírtát. Az előbbi szorongás után, amit az első feladat nagyszerűsége idézett elő, most egyszerre úgy érezte, mintha kinyílt volna a szíve és valami mindent elborító, nagy emberi melegség áradna ki belőle. És a kiömlő meleg mintha elborítaná az egész határt, a kukoricást, az aranysárga fényben lángoló búzaasztagot is... Kékes párája, mint szivárvány lebeg a bácskai rónaság felett, hogy a lengedezni kezdő nyugati széllel átüsszon a Fruskiagóra fölé és bevonja fátyolával az erdőborította dombokat, de különösen azokat, akiket bár még soha nem is látott, mégis tudja, érzi, hogy ott vannak a dombokat borító erdők mélyén és harcolnak, talán éppen úgy, mint ők, gyutaccsal és bombával a kezükben...

Most nagyon erősnek érezte magát, hiszen maga mellett tudta Szímet, Sztévót és a hallgatag, de harcos lelkű Zsikát. Gyurkát... a bátor harcost és féltő testvérét... És azokat odaát.

Szíve újra megkeményedett. Tágranyílt szemeit a mintegy húsz lépésnyire fekvő búzakazalra szegezte, de mielőtt elindult, mintha újra felrémlt volna a motorberregés, talán még erősebben, mint az előbb.

— Eh, mit tétovázom — sziszegte fürelmetlen bosszúsággal. Aki az életet szereti, az meg is tud halni érte!

Szinte futott az asztagok felé. Nem nézett most már se jobbra, se balra. A zsinór egyik vége a kukoricásban maradt, a másikat pedig

maga után húzva, mélyen a középre, a legnagyobb kazal kévesorai közé dugta.

Néhány ugrás és újra a kukoricásban termett. Most már nem dobogott a szíve olyan hevesen és a keze sem remegett, amikor elővette zsebéből a gyufás dobozt.

A pirosfejű gyufaszál sercegeve lobbant lángra és a következő pillanatban már a benzinbe mártott gyújtószinóron felva vitte a pusztulást a többszáz mázsa gabonát ígérő asztagok felé...

Antal nyugodtan várta, hogy a lángok felcsapjanak az égre. Nem törődött most már semmivel, nem gondolt semmire. Amikor azonban a kazal tüzet fogott, a felcsapódó lángokban mintha a város püffedtképző csendőrpapancsnokának dühtől eltorzult arcát és a cvikkeres sváb hadseregszállító elkámpicsorodott ábrázatát látná. No, ezek majd el lesznek keseredve, hogy most néhány vagón bűzával kevesebbet rakhatnak be az újvidéki állomáson a birodalmi hadsereg számára.

Szélesen, boldogan felnevetett.

— Várjatok, gazemberek, ez még csak a kezdet!

Ekkor hirtelen éles fütty ütötte meg a fülét, majd egy elnyújtott kiáltás hallatszott.

— Antal, vigyázat! Jönnek a csendőrök!

Rögtön megismerte Szimin hangját. A motorberregés most már egészen közelről hallatszott, sőt valami kiabálástéjét is hallani vélte. Éppen át akart kiáltani a másik kukoricásba, amikor Sztévó és Zsika, az egyre nagyobb lánggal égő asztagoktól jóval távolabb átfutottak arra az oldalra, ahol ő is állt. Mindannyian futásnak eredtek.

A következő pillanatban egy katonákkal megrakott teherautó és néhány kakastollasokkal feltüzdelt motorkerékpár állt meg a tarló végén. A parancsnok egyre kiabált a sofőrre, hogy vezesse be az autót a tarlóra az égő asztaghoz, ez azonban vonakodott, mert az úttól mintegy száz méternyire széles fekete csík — felszántott föld — húzódott a tarlón keresztül. Végül is a szántás előtt a katonák és a csendőrök is leugráltak a járművekről. Az első pillanatban nem tudtak mihez kezdeni, csak ide-oda futkostak. Az egyik a tüzet akarta oltani, a másik rögtön „nyomozni” kezdett. Volt közöttük olyan is, aki egészen a kukoricás széléig merészkedett, de a sorok közé már nem mert lépni. Nagy melák, otromba kinézésű tizedes volt ez a „vitéz”. Ugratta is egyik társa:

— Mi az Nagyatádi, mért nem mész beljebb? Hisz te is az erdélyi bevonulás, meg a szőregi „csata” hősei közül való vagy! Legalább is mindig ezzel híreskedsz.

— Kuss, az apád istenit, mert belédlövök — káromkodott a tizedes.

— Nono, jó lesz takarékoskodni a goióbissal, mert úgy nézem, lesz itt kire lövöldözni neked is, nekem is.

Amikor a csendőrök megjelentek a tarló szélén, a tulsó oldalon lévő kukoricásban megmozdultak a dúslevelű főkendák. Hájás fejű, potrohos alak mászott ki alóluk Rövid Hitler-bajusza és bozontos szemöl-

döke tele volt földdel. Egyre köpködött. Nyilván nem ízlett neki a bácskai föld. Hja, azon csak uraskodni jó, amíg lehet.

A csendőrök, amint meglátták, nagy diadalordítással vetették rá magukat. Hátracsavarták a kezét. Kettlen a vállát fogták, egy pedig szuronya hegyével biztatta a hátulját. Másik két csendőr a „gyujtogatóra” szegzett szuronnal curikkolt. Így vitték a határvadász század kiváló parancsnoka elé.

A potrohos alak közben állandóan ordította:

— Nem én fatyok pünös!... a tettesek elmenegülteg...

A csendőrök azonban nem sokat adtak arra, amit mondott, mert minden szóra egy csattanós „átszállóval” feleltek. Mire a parancsnok elé értek, a „tettes” már alig szuszogott. Szemeiből bő pafakokban csurgott a könny és végigfolyt az arcán, míg a bajuszán valóságos sárrá dagadt. Olyan volt, mint akinek a fejét vakolatba dugták.

— Ahá, már meg is van a gyujtogató — kiáltofta diadalmasan a parancsnok.

— Na, ezt megkeserülöd! Lesz dolga Bogár mesternek. Megköti a nyakkendődet, kommunista disznó! Ki küldött ide, te bitang? Őrmester, jegyezze — intette oda a század vörösszeplős őrmesterét.

— Igen is — dadogta az őrmester. A büszkeség egyszerre dagasztani kezdte mellét, hogy ilyen fontos megtiszteltetés érte. Hogyisne, elfogtak egy nagystílusú kommunistát és ő vezeti a jegyzőkönyvet! Lelki szemeivel már látta, amint mellére tűzik a nemzetvédelmi keresztet. Mert, aki kommunistát tesz ártalmatlanná, annak a haza lerója háláját...

— Hogy hívnak? — bömbölte a százados.

— Enkem, gérem, nebánstanag... Én a futagi urasák indézője vatyog. Csag véletlenül jártam erre és mekijedtem amigor a düzed mekláttam. Nevem zületet Welker Jakop. Én láttam, a gomunisták tyujtották fel a púszát, akkor pújtam pe a dögyszár alá.

A századparancsnok elképedve nézett a kövér sváb riadt, sáros képébe. Egy pillanatra úgy tűnt, mintha öklével az arcába akarna sujtani. A következő pillanatban azonban észhez kapott.

— Engedjétek el — üvöltötte.

A megszabadult sváb nagyokat fújt örömeiben. Mingyárt meg is köszönte a századparancsnok jóságát.

— Göszönöm alászatosan.

Azt sem tudta, miképpen hajlongjon a tiszt előtt. A szíves bánásmódért valamiképpen úgy érezte, hogy hálával tartozik. Ezért szolgáltat-készen és túlbuzgón magyarázni kezdet.

— Barancsnog úr! Az Istenszerelmére, a gommunistág ott elszaladtatok a gukoricáspa. — Karjával arra mutatott, amerre Antal és társai eliramodtak.

A parancsnok most már nem tétovázott. Nyilván neki is eszébe jutott a nemzetvédelmi kereszt. Gyorsan kiadta hát a parancsot. Négy motorbiciklista csendőrt jobbra, négyet pedig balra küldött. A mintegy negyven katonát kitevő egységből harmincat az égignyúló lángokkal égő búzaasztagok melletti fronton szuronytszegezve elindított a kukoricásba. Egy tizedet pedig a vörösszeplős őrmester vezetése alatt te-

herautón a dülő végére parancsolt, hogy vágják el a menekülők útját. Megindult a vadászat.

A katonák a kukoricásba minden fökszárat megpiszkáltak a szurronnyal, a csendőrök pedig a kukoricás két végén osztották fel a terepet. A kukoricásba nem igen volt kedvük bemenni. Félítették az irhájukat.

Negyedórai csendes, eseménytelen botorkálás után azonban éles robbanás rázta meg a levegőt. Röviddel utána sortűz hangzott el a menekülés irányát elzáró tized puskáiból.

Antalék futva igyekeztek minél messzebb kerülni a tűz színhelyétől. Amikor azonban megközelítették a hatalmas tábla kukorica szélét, meglepetve vették észre az utána következő farló végén bekanyarodó katonai autót.

Az út el volt vágva előlük.

Antal azonnal kész volt a haditeranggal. Neki és Sziminnek két-két gránátjuk van, tehát védekezni fognak, Sztévó és Zsika pedig húzódnak a kukoricás végéig és ott, a keskeny dülőúton próbáljanak átfutni a másik kukoricásba, amikor meghallják az első robbanást.

Úgy is tettek. Óvatosan a kukorica széléig húzódtak, és várták az első gránátrobbanást. Nem kellett sokáig várniok. Amikor a katonák leugráltak az autóról és rajvonásban elindultak a kukoricás felé, Antal azonnal kiválasztotta magának az őrmestert, és várta, hogy közelebb jöjjenek. A katonák mitsem sejtve közeledtek a kukoricás felé. Többen közülük nem is hitték, hogy valóban gyújtogatás történt. Lehet, hogy magától gyulladt meg a búza. Ők már tudják, hogy hányszor járatták velük bolondját, hisz ott voltak a „nagy bevonulási harcoknál” is, amikor csetnikesdit játszottak velük az ambiciózus katonatisztek.

Az egyik pufókképű, tompaorrú „felvidéki” baka még viccelődött is.

— No, koma, oszt számold majd össze, hány tököt durrantasz széjjel. Te érted a módját!

A másik úgylátszik, komolyabbra vette a dolgot, mert nem szólt semmit, csak sötétlen végigmérte a csúfolódót. Ez azonban újra kezdte.

— No, mi van veled, Ambrus, talán az este a fejedre húzta Julis a pöndölt? Nagyon sokat sürgölődsz...

A többi már nem fejezhette be, mert ebben a pillanatban hatalmas robbanás hangzott el közvetlen közelében. Amikor a füst eloszlott, az őrmester mellett haladó csúfolódó katona elterülve feküdt a kukoricás szélén húzódo barázdában. Tompa orra még jobban széttlapult, egyik füle hiányzott, a száján pedig egyre bugyogott a vér...

Nagy jajgatás támadt. A vörös szeplős őrmester egyre emelgette balkarját, de az csak fölben mozgott — az alsókart leszakította a gránát és ott fityegett a sárga katonablúz ujjában. Egy másik katona a lábát szorongatta. Nyilván repeszt kapott a combjába.

Az őrmester maga sem tudta hogyan, nagy rémületében sortűzet vezényelt és az épen maradt hat katona el is dörrentette fegyverét. De egyetlen golyó sem talált.

A kukoricás végén lapuló Zsika és Sztévó a robbanással szinte egyidőben ugrottak fel és rohantak át a dülőúton. A csendőrök azon-

ban észrevették őket és azonnal tüzet zúdítottak utánuk. Zsika és Sztévó már előre megállapodtak, hogy ellentétes irányban próbálnak menekülni, mert egyiküknek mindenképpen el kell vinni a hírt az akció eredményéről a városba.

A csendőrök azonban utánuk vetették magukat. Vádlul lövöldöztek. Sztévó alig futott vagy háromszáz métert, máris könnyebb láblövést kapott. De azért minden erejét összeszedve el tudott menekülni. Zsika pedig, amikor elvált Sztévótól, jobbra kanyarodott és egy szállás felé vette az irányt, de a csendőrök észrevették. Alig hogy befutott a tanya udvarára éppen csak hogy elbújt az egyik félszerbe, három csendőr máris ott termett és elfogták élve.

Antal bombájának megvolt a hatása. Az épen maradt katonák leadtak még vagy négy-öt sortüzet és kezdtek visszahúzódni. Szimin bombája csak siettette ezt az elhatározásukat. Futva menekültek a teherautó felé. Felpakoltak és gyorsan kiindultak a dűlőútra. Antalék már-már azt hitték, hogy megmenekültek, amikor a hátuk mögül hirtelen hatalmas sortüzet kaptak. A két forradalmár szempillantás alatt megfordult a földön, hogy farkasszemmel nézzen az új veszéllyel... a halállal...

Sortűz ^{HATÁRÓZÁS} sortüzet ért, Antal sapkáját már átlyukasztotta egy golyó, Szimin pedig balvállán sebesült meg, mindketten megérezték helyzetük kilátástalanságát. A vég feltartózhatalanul közeledett feléjük. Két eshetőség várható rájuk: vagy megadják magukat a hóhéroknak, akik agyonkínózzák és a végén kivégzik őket, vagy tovább harcolnak és mint a munkásosztály hősei, az utolsó pillanatig védekezve, feláldozzák életüket.

Az utóbbit választották.

Antal, a magyar szabómunkás és Szimin, a szerb altiszt, könnyen megegyeztek: élve nem adják meg magukat.

Most ott feküdtek mindketten a kukoricás közepén egy barázdában. Megfeszült idegekkel várták, hogy mielőtt maguk is meglelik halálukat, néhány fasisztát a másvilágra küldjenek. Ez most már nem csak a harc utáni szenvedélyes vágyakozás volt, hanem az elégtételszerzés is, hogy minél drágábban adják életüket.

Antal összeszűkülő szemekkel feküdt a barázdában és szinte közönyös nyugalommal, hideg megvetéssel várta a halált. Maga sem tudta, hogyan, egyszerre csak elvonult előtte egész élete. A képek gyorsan perregtek lelki szemei előtt. Látta magát a kis szrémi Platicsevó falu iskolapadjai között. A tanítók szerették, mert mindig kitűnően felelt. Négy eleménél azonban nem vihette többre mert közbeszóltak az anyagiak. Apja szegény földműves volt és abban az időben különösen nehéz volt a szegény paraszt sorsa. Inasnak adták hát a szomszédos Nikinci faluba. Nagy keservesen kitanulta a szabómesterséget. A fiatal segéd munkáját gyengén fizették, ezért hazament Platicsevóra és az apjának segített. De hamarosan megint Nikincire, végül pedig Újvidékre került. Itt bátyjával, Györggyel dolgozott együtt egy konfekciós üzletnek. Keserves élet. A munkaadók lelketlenül kiszipolyozták a munkást. Mind a ketten résztvettek a textilesek sztrájkjában. Később a konfekciós üz-

letekben dolgozó szabómunkások sztrájkját szervezték. A győzelem édes mámore, a kollektív szerződések, magasabb bérek — ez lett a harc eredménye. Bátyja már párttag volt a háború kitörése előtt és őt is bekapcsolták. Micsoda felemelő pillanat volt! Aztán jött a háború... Hogyan bántotta, amikor a katonaságnál nem adtak fegyvert a kezébe, csak lapátot, mert állítólag a magyarok mind megbízhatatlanok voltak, ő pedig különösen, hiszen ellenállásra buzdított a támadók ellen. Még hadbíróssággal is megfenyegették. Megszökött és hazajött a városba. Remélte, hogy a Párt ad neki munkát. Maga előtt látta a híd felé menekülő katonákat, akik parancs nélkül, tisztek nélkül maradtak, mindjárt az első napokban. Látta a nagybajuszú sumádiai Dimitrijét, aki olyan bizakodóan intett búcsút neki:

— A viszontlátásra! ...

— A viszontlátásra, Dimitrije — suttogta olyan halkán, hogy hangját maga is alig hallotta.

Azután maga előtt látta az ülést a pincében, az ingadozó, opportunistá Kelemen... Arca hirtelen eltorzult erre a gondolatra.

— Igen, Kelemen. Ő az, ő árult el bennünket. Szímin még figyelemztetett is. Lám, ha akkor jobban meggondolta volna a dolgot, talán másképpen sikerülhetett volna az egész. Ha elhalasztották volna az akciót? Talán most nem a halál torkába nézne, hanem a Duna tulsó partjának vette volna az irányt. Átmentek volna Szrémbé, szűkebb hazájába. Ott fárt karokkal várták volna az elvtársak. Védte volna a saját faluját...

— Eh, de mit nem gondolok még! Nekem itt a helyem, hiszen itt dolgozok évek óta és a Párt is itt adott megbízatást. Ez is épen úgy az én hazám, mint Szrém, Bosznia vagy Szlovénia. Most mindenütt harc van, kegyetlen élethalálra menő harc. Itt csak azok győzhetnek, akiket a szabadság egyetemes eszméje hevít. A bátraké és önfeláldozóké az élet!

És a végén maga előtt látta Gyurkát is, amint pár órával előbb elbúcsúztak.

— Ne remegjen a kezed... és ha kell, az utolsó pillanatig véd magad! ...

— Nem, nem fog remegni a kezem — ismételte elszántan.

Fejét kiéssé felemelte és abba az irányba nézett, amerről a lövöldöző ellenség közeledett. Már hallotta a kukoricaszár csörtögését és lent, egészen a kukorica tövénél, már kivette a katonák lábainak mozgását is. A halál egyre közeledett a két harcos felé.

— Szímin, testvérem — szólt fojtott hangon az altiszthez — két gránátunk van. Az egyiket odavágom. A másikat pedig gyujtsd be és mindketten ráfekszünk. Ne remegjen a kezünk! Ezzel felugrott és teljes erejéből meglódította a begyújtott kézigránátot. Hangja mint a végveszélyben került oroszlané harsant a kukoricásban:

— Itt van, vadállatok, hogy az ördög...

Nem tudta befejezni. A hangja elcsuklott és a fiatal forradalmár hanyatvágódott a kukoricásorok között. Egy golyó pontosan a halántékába fúródott.

A katonák most előrerohantak, amerre a két harcos feküdt. Az egyik élettelenül, a másik pedig konok elhatározással, hogy követi társa példáját — élve nem adja meg magát...

Szimin hamuszínű arcára kemény elhatározás feszült. Begyújtotta a gránátot, felállt és a halálhozó jószágot lázasan lüktető homlokára szorította...

* * *

Gyurka elszoruló szívvel, de meleg büszkeséggel nézett a kiskapun kilépő öccse után. Az ő nevelője! Még emlékszik arra a napra, amikor először vitte a mozgalomba. A textilgyári munkások sztrájkja idején történt, hogy szolidaritásból eimentek sztrájkorségre. Ketten álltak a Sumadijszka utca végén, amikor a fal mellett lapulva, a hóna alatt napirban csomagolt enniivalóval megjelent egy sztrájkőrő: a vöröshajú Csörtei Pista, akit csúfnevén Lipityomnak neveztek a textilmunkások. Mindig az előmunkások benyatatosa volt. Mivel a sztrájkoló munkások elbeszéléséből Gyurka és Antal eléggé ismerték már, elhatározták hogy elrakják a jómadarat.

De Lipityom észrevette az utcasarkon álldogáló két konok legényt és mintegy harminc lépésről visszafordult. Futásnak eredt. Emezek meg utána...

Nagy versenyfutás kezdődött.

Antalnak fürgébb lábai voltak mint Lipityomnak. A Dunaparton utolérte. Elkapta a vöröshajú sztrájkőrő gallérját és egyszerre odateremtette a földhöz.

— Megegy gazember, az anyád keserves istenit! Nesze! Ne, te csirkefogó! Törsz-e még a dolgozók kenyérére? — Öklével agyba-főbe verte a vadul ordítózó flótást.

— Segítség! Jaj, megölnek!

— Azt is megérdemelned, te feketelelkű ördög! — rakott rá még egy-két pecsétet a fiatal legény, majd felrántotta a meghempergetett, betört orrú Lipityomot. Aztán folytatta az oktatást:

— Idehallgass, te júdás! Ha még egyszer megfoglak, belevágok a Dunában, mint a gáné! Beállsz-e még sztrájkbrehernek? He? szólj gazember, mert rögtön megfürdetlek!

Nagyobb nyomaték okáért kissé meglódította az egész testében remegő Lipityomot, úgy, hogy az a Duna vize felé billent.

— Ne dobj be, az istenre kérek — zokogta el magát — nem tudok úszni...

— Majd a halak megtanítanak. Nohát, mész-e még a munkások ellen?

— Nem, az élő Istenre, szent Antalra, meg amire akarsz, esküszöm, hogy nem, csak engedj el!

— Azér! De ezt meg vidd útravalónak! — Azzal még egyet lekent a vöröshájúnak, hogy csakúgy repült a kockássapka.

Gyurka elmosolyodott.

— Nem hoz ez a gyerek szégyent ránk, attól nem kell félni. Lám, tegnap is hogy beszélt!... Ez a Kelemen azonban nem tetszik nekem.

Megalkuvó, gyáva fickó, aki szorongatott esetben ki tudja mire képes... Majd meglátjuk na, elvégre megigérte, hogy az akcióban ő is részt vesz...

Tett, vett az udvaron. Fát vágott, kerítést javított és gyomlált a kertben. Nugtalanságát azonban nem tudta elűzni.

Késő délutánra járt már az idő, amikor a város több részén felbúgtak a tűzjelző szirénák.

Gyurka gyorsan ledobta a fejszét és felszaladt a padlásra. Kikémlelt a fűrtalpa épített lyukakon. A várostól nyugatra, távol, valahol Fuktak irányában hatalmas lángnyelvek csaptak fel az égre.

— Ezek ők! Tehát sikerült!

De Gyurka alig, hogy meglátta a fellángoló tüzet, távoli dörrenések zaját is hallani vélte.

— Az ördögbe is, csak nem...? — dobbant meg a szíve.

A lassan lengedező szél most újra robbanás és fegyverropogás zaját hozta a város felé.

Gyurka azon az éjszakán le se hunyta a szemét. Mint kődarab feküdt az ágyban és egyre csak a szoba sötét menyezetére meredt.

Hajnali három óra lehetett, amikor valaki óvatosan megkocogtatta az ablakot. Egész testében megremegett.

— Talán már érte jönnek!

Egy sürgelő hang, Sztévó fáradt, rekedtes hangja, azonban megugratta.

— Gyuri, nyisd ki a kaput, én vagyok, a Sztévó... Siess!...

Amikor azután Sztévó sorjában elmesélte a történeteket, Gyuri mindent megértett. Antal és Szimin elesetek, Zsikát élve elfogták, Kelemen nem volt az akciónál... a városban látták! A gondolatok gyorsan kergették egymást agyában. Az ülesekét ezentúl máshol kell megtartani, a házhoz nem szabad jönni senkinek...

— És mi legyen velem? — tette fel a kérdést magában — menjek illegalitásba? A földalatti mozgalomban talán nagyobb hasznomat veszik. Talán... Vagy ki tudja? Zsika nem fog vallani semmit, ez biztos. Sztévó máris elmegey sebesült lábával, nehogy itt virradjon...

— Nem, nem megyek sehova. Zsika nem fog beszélni, az szent... Nem olyan fából van faragva. Ők meg már nem élnek... Ők már lerótták kötelességüket a munkásosztály iránt. — Igazi hősként haltak meg...

— És Kelemen? — ötlött már vagy tizedszer az eszébe. Hátha nem is áruló csak alibit ment biztosítani a városba. Gyáva kutya, az szent! És ha áruló is volna? Akkor sem fogok beismerni semmit. Őt soha életemben nem láttam, nem beszéltem vele... Csak semmi idegesség!

Értésíteni kell az esetről a Pártot és — dolgozni tovább, harcolni tovább, hiszen most még jogosabb a gyűlölet a városban lebzselő elenség iránt. A megszállókkal jött pökhendi tisztviselők, az „ejtőernyősök” és a hazai talpnyaló kúfárok ellen... Lám, ott vannak mind sorban, nem csak Perepatics, hanem a kisebb „mukik” is. A sarki magyar fűszeres, aki már másnap kiírta a kirakatba: „Őskeresztyén üzlet”... Na

meg a fizennégy segéddel dolgoztató Szentirmai Kálmán szabómester és a többi ilyenek, akik mindig a katonatisztek körül kotnyeleskednek!

— Eh, ronda népség. Fokozni kell a harcot! Meg kell bosszúlni az ártatlanul kioltott emberéleteket, a kegyetlen pusztítást, rablást az országban... és szerte Európában, különösen ott a proletárok első nagy hazájában! Meg kell bosszúlni az öcsémet, Szimint és a többieket, akiket most készítenek akasztófa alá! A harcot fokozni kell... csak ez az egy út van!

Sztévo felállt. Kissé biccegve odalépett Gyurkához és búcsúzóra nyujtotta kezét.

— Én megyek, itt nem maradhatok. Majd megüzenem a címemet. A harc folyik tovább!

Gyuri megszorította Sztévo kezét.

— Igen, testvér, a harc örök és kérelhetetlen. Harcolunk tovább!

*

Amikor megvirradt, Gyuri beesett szemekkel, sápadtan, arcára me-revült konok elhatározással indult a műhely felé. Még senki sem volt ott társai közül. A pult alól elővette az ócska cájg szövetet, legurított a végből néhány métert és hozzákészült a szabáshoz. A kréta remegett a kezében, amikor kirajzolta a konfekciós üzlet számára készülő munkáblúzek részeit.

Alig kezdett a munkába, a görbe fehér vonalak egyszerre csak elkezdtek körözni előtte. Előbb lassan, mint amikor a vásári ördögalmot beindítják a gyerekek, majd egyre sebesebb iramot vettek, végül pedig úgy forogtak, hogy a szeme és az agyveleje szinte belefájdult. Ha el nem kapja az asztal szélét, hát mentén elvágódik. Lerogyott a székre, két kezét lázas homlokára szorította és sokáig bámult ki a törött üvegű ablakon.

Már előre elkészült társai kérdéseire.

— Hallottad? Gyujtogattak.

— Ugyan kik lehettek, nem tudod?

— Csak nem fogták el őket?

És ő tagadóan rázza majd a fejét.

— Nem, nem tudom, honnan tudjam...

Először Fekete Pista, a szövetkezeti munkamegosztás alapján álló kis műhely legidősebb munkása jött be. Valami köszönés felét mormogott, de hang nem igen jött ki az ajkán. Levette kabátját és odaállt a munkaasztal mellé. Lassan kihúzta Gyuri karjai alól a kiterített anyagot és halk, színtelen hangon megszólalt:

— Gyuri, jobb lesz ha lepihensz. Gondoskodj magadról... — Hangja még bizonytalanabbá vált.

— Antal... hallottam... az úton mindenki erről beszélt. Nekem Danicsics az öreg halász mesélte... Éppen arra járt és látta őket, Antalt meg egy másik szerencsétlent...

Azután jöttek sorba mind a munkások. Pista szemeivel Gyuri felé intve mindjárt az ajtóban figyelmeztette őket. Amikor mindannyian együtt voltak, Pista lassan, ünnepélyesen felemelkedett helyéről. A töb-

biek követték és néhány percig szóllanul, összeszorított ajakkal álltak az asztal körül.

Komor tekintettel némán tisztelegtek az asztal végén meredező két üres, gazdátlan szék felé...

*

Vad kosava süvített végig a város felett és szinte vízszintes irányban hordta az aprószemű, hideg, októberi esőt. Késő délutánra járt az idő, amikor a Vladika Makszima utca sarkán furcsa, de nem szokatlan menetre lettek figyelmesek a járókelők. Őfen haladtak a kopott járdán a belváros felé. Elöl két esőköpenyes, kucsmás civil, középen egy hátravasalt kezű, büszkehomlokú férfi, mögötte pedig szuronytszegezve két kakastollas csendőr. Mindenki kíváncsian nézte a fiatal, csapzott hajjú férfit, aki olyan nyugodtan, magabiztosan haladt őrzői között, mintha győzelmi ünnepre és nem a halálba menne...

Aznap este a munkásnegyedekben mindenki Német Gyurka letartóztatásáról beszélt. Danicsics, az öreg halász és szomszédja, Galambos Ferkó kábelgyári munkás, már a részletekről is tudtak. Kit érdekelt volna Gyuri esete, ha nem őket! Hiszen amellett, hogy egy osztálynak a gyermekei, még jóbarátok is voltak!

— Hallottad? A Gyurkát is elvitték.

— Mi lesz, ha így folytatják?

— Már alig vannak a kis műhelyben...

— Bizony, megállták a helyüket mind a hárman.

— Antalékat állítólag Barsi Kelemen árulta el... Gyurkát meg valami Jóvó, akit a szaljkai razzión fogtak el.

— Az a, látod-e, minden nép között van konkoly, szemetese...

— De eleje is, mint ezek a Német gyerekek, meg Zsika, akit a búzagyujtásnál fogtak el és most akasztottak fel a törvényszék udvarán. Meg Sztévó, akit örökös rabságra ítéltek. Pedig szegény pár hónapnál többet ki se bír, hisz tönkreverték...

*

Egy este, amikor már belefáradtak a verésbe, az „Armija” hóhérai egy fekete-sárga, dagadtarcú, hörgőkeblű, összetört emberroncsot dobáltak be a „hálóterem” szalmájára. Arca a felismerhetetlenségig össze volt zúzva. Csak a szomszédai tudták, hogy ez az utolsó perceit élő ember nemrégén még Német Gyuri névre hallgatott.

Hamuszürke arcú, hosszú fiatalember feküdt a haldokló szomszéd-ságában. Amikor az egyik csendőr néhány pillanatra átment a másik terembe, a fiatalember gyöngéden megérintette szomszédja összeroncsolt fejét. Halkan suttogta:

— Gyuri testvér... mondtál-e valamit?...

— Lázás várakozással leste a választ.

Gyuri lassan felemelte ólomnehéz fekete szemhéjait. Izzó szeméit a kérdező felé fordította. Szólni akart, de száját nem tudta felnyitni. Néhány kísérlet után abbahagyta az erőlködést és csak a fejét ingatta sokatmondóan:

— Nem... Semmit sem vallottam... Semmit!...

Még sokáig szerette volna nézni a feléje ragyogó hálás szempárt, de ereje fogytán volt. Szemhéjai lassan lecsukódtak, mint ahogy a dráma befejezésekor a nehéz bársony függöny legördül.

Az „Armija” lakói éjjelféljában valami neszt hallottak, mintha valaki fel akarna emelkedni helyéről, de fejét senki sem merte felemelni...

És reggel, amikor a csendőrőrmester durva hangon „ébresztőt” kiáltott, eggyel megint kevesebben voltak, akik engedelmeskedtek a félelmetes parancsnak...

És eggyel több lett azoknak a száma, akikre hálásan emlékszik a proletár utókor...

* * *